

Virginem, nullumque ei cultum tribuendum; vel solam fidem in Christo ad salutem sufficere; vel alia pariter falsa et erronea?

5. Si omnibus religionibus par est ius praedicationis hominibusque licet eis adhaerere et in illis aeternam salutem assequi; ergo etiam unicuique licebit illam religionem sequi, quae sibi magis placuerit.

6. Si proclamatur ius omnibus religiosis coetibus competere propagandi suas doctrinas, saepe saepius inter se oppositas, qua ratione obtineri poterit vera unitas, quam sanus Oecumenismus assequi procurat?

7. Iuxta ephemerides, quibusdam in nationibus numerus conversionum ad catholicismum iam minuit, ideo quia sperant Vaticanum II libertatem religiosam pro omnibus fore proclamaturum.

Tandem. Verba illa: *vitato « proselytismo » qui mediis inhonestis utatur*, non placent. Non enim omnis *proselytismus* mediis utitur impropriis et inhonestis. Ceterum in ordine pratico valde difficile est determinare quando proselytismus improbatione dignus existat et in quo proprie consistat.

Conclusio. Quaestio de *libertate religiosa* nunc omittenda ut maturescat.

Secretarius generalis: Communico exitum suffragationis XXV:

Praesentes votantes	2.198
Dixerunt <i>placet</i>	2.134
<i>non placet</i>	63
Suffragium nullum	1

Textus est probatus.

Lego textum suffragationis XXVII: [*cf. vol. III, pars I, pag. 407*].
Placetne an non placet?

5

EXC.MUS P. D. CAROLUS WOJTYLA
Archiepiscopus Cracoviensis

Venerabiles Patres et Fratres,

1. Decreto *de Oecumenismo* adnectitur declaratio cui titulus « de libertate religiosa », quae duos fines distinctos habet et duo etiam sunt, respectu quorum scripta est. Primus finis: ut actio oecumenica promoveatur, et propter hunc finem declaratio respicit omnes fratres separatos. Finis secundus: ut libertas personae humanae in civitate hodierna, et praesertim in Statu, observetur, et propter hunc finem declaratio respicit praecipue omnes, qui res publicas moderantur. In genere, documentum nostrum, etsi partes doctrinae catholicae continet et illustrat, non est tamen praesertim pro Ecclesia tantum « ad intra », sed potius « ad extra ». Pertinet ad illum dialogum, de quo Paulus Pp. VI, f. r.,

in sua prima Encyclica locutus est, ad duos nempe eius ambitus. Oportet ergo propter perspicuitatem totius documenti, ut 1. haec orientatio ad extra clarius appareat, et 2. ut etiam illi, ad quos declaratio vertitur, bene distinguantur. Secus documentum fines suos non obtinebit. Videtur etiam, non esse proficuum in unico documento fines tam diversos inquirere, praesertim autem ad tam diversos collocutores sese vertere. Melius esset illos duos aspectus libertatis in re religiosa vel in duo documenta distincta inserere (aspectus secundus, i. e. civicus posset in schemate *de Ecclesia in mundo huius temporis* suum locum invenire), vel saltem in uno eodemque documento clarius distinguere.

2. Cum agitur de libertate in re religionis, in primo sensu, i. e. oecumenico — tunc oportet ut nexus inter libertatem et veritatem magis sublineatur. Libertas enim una ex parte est propter veritatem, altera tamen ex parte nequit perfici nisi veritatis ope. Unde illa verba Domini nostri, quae tam expresse sonant pro quolibet homine: « veritas liberabit vos » ...¹. Non datur libertas sine veritate.

Relatio libertatis ad veritatem maximi est momenti in actione oecumenica. Finis enim huius actionis non est alius nisi liberatio totius christianitatis a scissionibus, quae tamen non potest plene adipisci, nisi quando perficietur unio in veritate. Proinde non sufficit, si principium libertatis religiosae erga fratres separatos appareat ut solum principium tolerantiae; tolerantia enim sensum non tantum positivum, sed etiam aliquo modo negativum habet. Cum hoc principio in actione oecumenica obtinetur tantum aliquod « status quo ». Desiderandus autem est progressus in veritate simul cognoscenda, finaliter enim nihil aliud quam veritas liberabit nos a multimodis separationibus.

3. Quando de libertate religiosa in sensu secundo, i. e. civico, fit sermo, tunc agitur utique de principio tolerantiae. *Principium hoc*² constituit ius fundamentale hominis religiosi in societate, quod ab omnibus et praesertim ab illis qui res publicas moderantur, debet strictissime observari. Oportet tamen considerare: 1. quod diversae in mundo hodierno existunt res publicae et diversimode etiam leges ab eis statutae ad legem divinam, revelatam et naturalem, se habent. Oportet etiam considerare 2. quod atheistae in omni religione nihil aliud videre cupiunt nisi alienationem mentis humanae, a qua hominem illis etiam mediis, quae Statui competunt, liberare volunt. Docent autem, materialismo innixi, quod liberatio haec simul cum progressu scientifico, praesertim autem tecnico et oeconomico advenire debeat. Loquendo proinde de libertate religiosa oportet omni cum exactitudine praesentare personam humanam, quae nequit tantum considerari ut instrumentum in oeconomia et societate, cum sit eius finis. Oportet, ut persona humana appareat

in reali sublimitate suae naturae rationalis, religio autem ut culmen istius naturae. Consistit enim in libera mentis humanae ad Deum adhaesione, quae est omnino personalis et conscientiosa, et ex appetitu oritur veritatis. Talis homo, cultor Dei in veritate ...³, veritatisque in sua relatione ad Deum sincerrime intentus, libertatem sui ipsius in hac relatione expostulat nec cessat, nisi eam obtineat. Et huic relationi nullum brachium saeculare sese interponat, quia religio ipsa sua natura omnia saecularia transcendit. Concilium ergo, sub lumine fidei et sanae rationis, debet profiteri plenam et solidam veritatem de homine, qui in religione nullo modo alienatur, sed perficit semetipsum. Hanc veritatem exspectant tam credentes quam etiam non credentes.

Ius ad libertatem religionis exercendae connectitur cum illis iuribus personae, quae respiciunt veritatem — i. e. ius ad eam cognoscendam, ad eam aliis tradendam et cum illis communicandam, unde problema instructionis religiosae in diversis gradibus a schola primaria usque ad seminaria, universitates et academias. Praeterea — ius ad vitam, non solum personalem et privatam, sed etiam communitariam et publicam, in luce veritatis, quam profiteamur, instituendam in diversis ambitibus ...⁴. Omnia ista, quae in particulari multum valent, consecutaria videntur illius veritatis, quae in hac re est prima et fundamentalis. Oportet ergo, ut Concilium Vaticanum II veritatem istam in suo dialogo cum mundo hodierno fortiter et efficaciter inculcet. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ (Io. 8, 32).   ² quae.   ³ (Io. 4, 23).   ⁴ et sub diverso aspectu.

Secretarius generalis: En exitum suffragationis XXVI:

Suffragati sunt	2.192 Patres
Dixerunt <i>placet</i>	2.159
<i>non placet</i>	32
Suffragium nullum	1

Ergo textus est probatus. Nunc audiat is textum suffragationis XXVIII, pag. 16: [*cf. vol. III, pars I, pag. 407*]. Placetne an non placet?

Venerabiles Patres, cum continuetur suffragatio, grati, immo gratissimi vobis erimus, si vestris locis steteritis. Gratias.